

SAVET ZA ŠTAMPU

Komisija za žalbe

Br.136

25.5.2023.

Beograd

ZAPISNIK

Sa 135. sednice Komisije za žalbe, održane 25.5.2023. godine u 13 sati na Filozofskom fakultetu u Nišu.

Prisutni članovi Komisije: Jelka Jovanović, Olivera Milošević, Nadežda Budimović, Vlado Mareš, Dragan Đorđević, Vida Petrović Škero, Zlatko Čobović, Tamara Stankov (umesto članice Komisije Tamare Skrozza), Jelena Petković i Snežana Anderjević

Odsutni članovi Komisije: Filip Švarn

Ostali prisutni: Gordana Novaković, generalna sekretarka Saveta za štampu, studenti i profesori odseka za novinarstvo

Dnevni red:

- 1.Razmatranje žalbe Sandre Kukić na tekst objavljen na portalu „Sremske vesti“
- 2.Razmatranje žalbe Dragane Ćendić na fotografiju objavljenju na portalu „Ozonpress.net“
- 3.Razmatranje žalbe Jovana Ćirića na tekst objavljen u nedeljniku „Pančevac“
- 4.Razmatranje žalbe Jelke Jovanović na tekst objavljen u dnevnom listu „Informer“ i na portalu „Informer.rs“
- 5.Razmatranje žalbe Jelke Jovanović na tekst objavljen na portalu „Nova.rs“
- 6.Razmatranje žalbe Jelke Jovanović na tekst objavljen u dnevnom listu „Kurir“ i na portalu „Kurir.rs“

Sednici je predsedavala Vida Petrović Škero, umesto odsutne Tamare Skrozza. Studentima su predstavljeni članovi Komisije i upoznati su sa načinom njenog rada i odlučivanja.

1. Sandra Kukić podnela je žalbu zbog teksta u okviru kojeg je objavljena i montirana fotografije dve žene koje se tuku uz prateći uvredljiv sadržaj, sa dva njena, navodna, profila i poziv čitaocima da odluče „koja je prava Sandra“. U toku diskusije, Jelena Petković je istakla da je ovaj tekst „dobar primer šta nije novinarstvo“ i kako ne treba da se radi. Reč je o kampanji blaćenja kakve se vode preko društvenih mreža i to nikako ne bi smelo da bude objavljeno ni u jednom mediju koji pretenduje da bude ozbiljan. Dodala je i da ovakav sadržaj i pokazatelj mizoginije. Nadežda Budimović se saglasila sa ovim, navodeći da se tekstem, ne samo prenose tračevi, nego se podstiču rodni stereotipi i predrasude, te da zbog toga misli da

su tekstom prekršene i odredbe Kodeksa koje se odnose na zabranu diskriminacije i širenja stereotipa. Olivera Milošević je rekla da se u ovom slučaju vidi sva besmislenost pisanja o jednoj ovakvoj „temi“, koja nikada ne bi smela da se nađe u medijima i sva novinarska pošast uzimanja društvenih mreža kao nečeg kredibilnog, na osnovu čega medij kreće u kampanju protiv nekoga. U ovom slučaju je reč o ženi koja živi u malom mestu, bivša je opštinska funkcionerka i portal je, na osnovu nečega što se pojavilo na društvenim mrežama, napravio besmisleni i bizarnu anketu, rekla je i ponovila da je ovo primer što nikada ne treba primenjivati u novinarstvu. Nakon diskusije, Komisija je jednoglasno odlučila da su prekršene tačka 5 poglavlja I, tačka 1 poglavlja IV, tačka 4 poglavlja V i tačka 1 poglavlja VII.

2. Dragana Ćandić je u žalbi Savetu za štampu navela da je prekršena tačka Kodeksa novinara koja se odnosi na plagijat, jer je redakcija portala, ne samo koristila njenu fotografiju bez dozvole, već je promenila i njen sadržaj. „Ozonpress“ je osporio da je ona autor fotografije. Snežana Andrejević je u raspravi ukazala na to da se ovom slučaju mora pristupiti i sa aspekta pravne struke, jer je plagijat nešto što se tiče autorskog prava, koje je zaštićeno i posebnim zakonom, a ne samo Kodeksom i Zakonom o javnom informisanju i medijima. Rekla je da je u ovom slučaju, bez obzira na to da li je fotografija potpisana ili nije i da li znamo ko je autor ili ne, jasno da je reč o marketinškoj kampanji za vodu i ako neko želi da upotrebi tu fotografiju u svom mediju, može da pretpostavi da su prava preneti proizvođaču i da od njega treba tražiti saglasnost za ustupanje fotografije. „Ono za šta se ne može dobiti saglasnost autora, bez obzira ko je on i da li vam je poznat, jeste da od te fotografije pravite fotomontažu, odnosno da tu fotografiju, za koju znate da nije vaša, plagirate tako što ćete dodati neke elemente, što se ovde dogodilo“, istakla je i naglasila da je to presudno u ovom slučaju i da je zato prekršen Kodeks. Dodala je da je sve ostalo nebitno – da li je autorka imala štetu, da li je neko sa njom raskinuo ugovor (to bi moglo da bude predmet parnice), kao i da li je ona bila potpisana kao autor ili ne, jer je tokom postupka dokazala da jeste autor. Zlatko Čobović je bio sasvim suprotnog mišljenja – da Kodeks nije prekršen. Naveo je da su u ovakvim slučajevima za odlučivanje presudna dva elementa – pitanje autorstva, jer samo nosilac autorskog prava može da traži zaštitu i drugo, da li postoji neovlašćeno preuzimanje kojim je potvrđeno autorsko pravo. Na osnovu onoga što znamo iz žalbe, podnosilac žalbe tvrdi da je delo nastalo u maju 2021. godine. On je objasnio da se autorstvo dokazuje na osnovu originalnog digitalnog fajla fotografije u kojem, osim tehničkih podataka, stoji i vreme kad je fotografija nastala i na kojem u ovom slučaju piše da je reč o snimku od 5. jula 2020. godine, dakle deset meseci pre nego što se u žalbi tvrdi. Među podacima o svojstvu fotografije nema, kako je rekao, podataka o autoru, niti upozorenja o zabrani korišćenja fotografije. Kao dokaz autorstva dostavljeni su i tekstovi u okviru kojih je objavljena fotografija u „Informeru“ i „Toppresu“, ali se iz podataka na portalu „Informer“ vidi da je fotografija postavljena 8. jula 2020. izmenjena 9. maja 2023. godine, a slično je i sa drugim portalom. Uslov je da je preuzeta originalna fotografija, a u ovom slučaju je golim okom vidljivo da fotografija u „Ozonpressu“ i fotografija koje je dostavljena kao original nisu identične. Na osnovu svega ovoga - niti su fotografije identične niti se može, van svake razumne sumnje, tvrditi da je podnosilac žalbe autor i zato nema povrede Kodeksa, dok Komisija ne treba da se bavi time da li je bilo ili nije štete i ostalim navodima iz žalbe koje se odnose na ugovor i sl. Vlado Mareš je rekao da je saglasan sa oboje, ali da će glasati da Kodeks nije prekršen jer ne možemo biti sigurni odakle je fotografija preuzeta i kome je „Ozonpress“ trebalo da se obrati za dozvolu i da zato ne možemo da optužimo nekoga ako nismo sigurni. On je objasnio da već duže vreme postoji sukob izdavača dva medija u Čačku, a da tekst o kojem je ovde reč

nije novinski tekst, već nešto što liči na Telešop, tj. reklamni tekst čiji je akter vlasnik „Glasa zapadne Srbije“. Na to je „Ozonpress“ reagovao satirama, koju uvek pozdravlja u medijima. Jelka Jovanović je rekla da je saglasna sa Snežanom Andrejević da su autorska prava veoma važna, ali da prihvata i objašnjena koja je dao Zlatko Čobović, koji je sudski veštak za ovu oblast, pa će glasati da Kodeks nije prekršen, iako je slučaj „na ivici“. Ukazala je i na to da ako neko reaguje na reklamnu kampanju nema čime drugim da to učini nego koristeći tu kampanju. Dragan Đorđević je rekao da je presudno za njegovu odluku da Kodeks nije prekršen to što je autorsko pravo žaliteljke sporno. Vida Petrović Škero je rekla da je tačno da je teško odrediti odakle je fotografija preuzeta i kome je „Ozonpress“ trebalo da se obrati za dozvolu, ali da je ono što je moglo da se uradi – da se obrati onome ko je iskoristio fotografiju, što nije učinjeno. Podsetila je da je smernicom Kodeksa propisano da su bilo kakve intervencije na fotografiji nedozvoljene bez saglasnosti autora, a da je u ovom slučaju očigledno da je originalna fotografija izmenjena i zato je Kodeks prekršen. Nadežda Budimović je ocenila da bi u ovom slučaju trebalo obratiti pažnju na pokušaj zloupotrebe Komisije za žalbe falsifikovanjem dokaza, što nije mali prekršaj. Rekla je da se moglo dogoditi da članovi Komisije nemaju dovoljno znanja o meta podacima i da donesu odluku na osnovu lažnih informacija koje je žaliteljka dala. Kad je reč o prekršaju Kodeksa, Komisija ne zna ko je autor, da li portal ima neki dogovor sa njim, jer je očigledno da se autor nije žalio i da zato misli da nema prekršaja Kodeksa. Snežana Andrejević je reagovala na ovo, ocenivši da je upotrebljen grub termin da je podnosilac žalbe „falsifikovao“ dokaze o autorstvu i da Komisija nije ovlašćena da to kvalifikuje na taj način, a još manje da utvrđuje da li je reč o falsifikatu ili ne. Istakla je da prilikom odlučivanja treba uzeti u obzir da je fotografija čoveka sa bocom vode koju reklamira, zloupotrebljena tako što je taj isti čovek (bez obzira da li je nagnut malo levo ili desno) dobio drugu bocu, za šta Mareš kaže da je reč o šali. Ako je zabranjena svaka intervencija na tuđoj fotografiji - to je opšte pravilo i time će se rukovoditi prilikom odlučivanja, jer rezonuje kao sudija. Zlatko Čobović je rekao da je intervencija zabranjena bez saglasnosti autora, a da u ovom slučaju ne znamo ko je autor, tačnije nemamo podnosioca žalbe koji je lično oštećen, kako propisuju pravila rada Saveta za štampu. Posle diskusije, Komisija je sa osam glasova za i dva protiv odlučila da Kodeks nije prekršen.

3. Žalba se odnosi na to da je list objavio fotografiju Jovana Ćirića, uz najavu teksta na naslovnoj strani. Po njegovom mišljenju, reč je o tekstu koji nema nikakve veze sa javnim interesom, a koji predstavlja nastavak kampanje protiv njega. Podsetio je da je do sada Savet za štampu na sedam njegovih žalbi doneo odluke da je Kodeks prekršen, od kojih „Pančevac“ nije objavio nijednu, dok objavljivanjem nebitne informacije nastavlja kampanju protiv njega. Članovi Komisije su jednoglasno, bez rasprave, usvojili predlog da Kodeks nije prekršen.

4. Članica Komisije za žalbe Jelka Jovanović podnela je žalbu zbog teksta u kojem se kosovski Albanci nazivaju teroristima i sve vreme označavaju pogrdnim nazivom „Šiptari“, smatrajući da su time prekršene odredbe Kodeksa koje se odnose na zabranu diskriminacije. Jelka Jovanović je bila izuzeta iz rasprave i odlučivanja o žalbi. Snežana Andrejević je rekla da će i ovoga puta biti izdržana, kao i u ostalim slučajevima kada su žalbe podnosili članovi Komisije. Jer, bez obzira što na to imaju pravo i što se izuzimaju iz odlučivanja o svojim žalbama, misli da to nije u redu. Jedino kada odstupa od tog svog stava jeste kada se žalbe članova Komisije odnose na zaštitu dece. Olivera Milošević je rekla da Kodeks jeste prekršen ovim tekstom i da nema ni potrebe objašnjavati da se njime raspiruje mržnja i već uzavrela situacija pogoršava. Vlado Mareš je naglasio da je ovo primer najčešćeg kršenja Kodeksa na bazi govora mržnje, kojem su skloni prorežimski mediji i koje je na granici ratnog huškanja.

Nazivati Albance „Šiptarima“ je definicija govora mržnje u Srbiji i insistiranje na tome nije samo kršenje Kodeksa i prenebregavanje svih normi pristojnosti, već i Krivičnog zakona. Informer je neverovatan u pravljenju neshvatljivih konstrukcija, brkanja baba i žaba i proizvođenja ranih fantazmagorija, te je ovo najgori primer kršenja Kodeksa. Komisija je potom, sa osam glasova za i jednom uzdržanim, odlučila da je prekršena tačka 1 poglavlja IV i tačka 4 poglavlja V.

5. Članica Komisije za žalbe Jelka Jovanović podnela je žalbu zbog teksta koji sadrži puno ime i prezime i fotografiju maloletnog napadača koji je pucao u OŠ „Vladislav Ribnikar“. Tekst je objavljen pre nego što je MUP saopštio bilo kake podatke, a maloletnik se naziva „ubicom“. Jelka Jovanović je bila izuzeta iz rasprave i odlučivanja o žalbi. Zlatko Čobović je rekao da Kodeks jeste prekršen, ali da ima rezervu u vezi sa tim da li je prekršena i tačka koja se odnosi na kršenje prava na pretpostvaku nevinosti, jer je u ovom slučaju dečak viđen, sam je pozvao policiju, priznao šta je uradio i potom je uhapšen, tako da ne vidi zašto ne bi moglo da se napiše da je ubica. Vlado Mareš je, međutim, mislio da Kodeks nije prekršen. Kako je rekao, u medijima je tog dana bilo mnogo toga što je za razmišljanje, ali da svakako treba uzeti u obzir i nekoliko olakšavajućih okolnosti u ovom slučaju. Dogodila se nesreća kakva nikad nije viđena kod nas, na koju niko nije bio spreman i nije znao kako da reaguje, pa ni redakcije, koje imaju obavezu da izveste o tome šta se desilo. Novinari moraju da odmah daju informacije, pa onda medij kaže i „ubica“ i izvesti o nekim besmislicama, kao u kojim je aktivnostima učestvovao u školi. Događaj je takav da bi trebalo staviti malo po strani pravila i ne reagovati dogmatski, već u skladu sa zdravim razumom. Upitao je da li zaista želimo da znamo ko je počinilac ili želimo da bude označen inicijalima i dodao da nikad nije razumeo zašto se zločinci tako označavaju, posebno što je u ovakvim situacijama gotovo nemoguće da ostane anonimn, kao i da će svako prvo pitati ko je to uradio, a novinari treba da urade sve da se iznesu sve informacije da bi se izbegle spekulacije. Nadežda Budimović je, nasuprot ovome, istakla da je opšte poznato, i da mladi novinari to prvo nauče, da se ne sme objavljivati ime maloletnog počinioa krivičnog dela, a portal je u ovom slučaju i doneo presudu da je on ubica. Kodeks, kako je rekla, nije lista preporuka, nego odredbi koje se moraju poštovati, posebno u ovakvim slučajevima kada se može desiti da se objavi pogrešno ime, što je kasnije nemoguće ispraviti. Dodala je i da je, nažalost, prilikom izveštavanja o ovom događaju bilo veoma mnogo propusta u gotovo svim medijima. Olivera Milošević je, suprotno onome što je pitao Vlado Mareš, upitala prisutne da li im je kada saznaju za ovakvu tragediju prva misao da saznaju ime i prezime onoga ko je to uradio i na koja je takmičenja išao. Ukazala je na to da je identitet maloletnika otkriven pre nego što je policija bilo šta saopštila, bez obzira što smo svi svesni da je bilo grešaka i u prvom obraćanju policije i da će, bez ikakve dileme, glasati da je Kodeks prekršen. Snežana Andrejević je naglasila da je po Zakonu o maloletim počinocima krivičnih dela zabranjeno otkrivanje njihovog identiteta i to kao generalna norma. Kod nas, ipak, nije usvojeno kao neprihvatljivo da se odmah izjašnjavamo o tome ko je šta uradio i zašto i ti preko medija, te da nije slučajno što se prva presuda Suda za ljudska prava protiv Srbije odnosi baš na kršenje pretpostavke nevinosti. Vida Petrović Škero je podsetila da je portal dva sata posle pucnjave objavio ko je ubica i da je ubijeno šestoro i pitala da li je to grubo uznemiravanje roditelja koji uspaničeni trče iz drugih delova grada da bi saznali šta se dogodilo sa njihovom decom i koji samo iz medija saznaju šta se desilo, jer zvaničnih informacija još nema. Takvo informisanje unapred je potpuno nedopustivo i strašno, jer nije interes javnosti da ima netačne vesti ili poluvesti i zato

predstavlja sumrak profesije. Komisija je sa osam glasova za i jednim protiv odlučila da su prekršene tačka 3 poglavlja IV i tačke 1 i 4 poglavlja VII.

6. Članica Komisije za žalbe Jelka Jovanović podnela je žalbu zbog teksta u kojem je, iz nezvaničnog izvora, prenet detaljan iskaz maloletnika koji je pucao u školi „Vladislav Ribnikar“. Jelka Jovanović je bila izuzeta iz rasprave i odlučivanja o žalbi. Vlado Mareš je rekao da će u ovom slučaju glasati da je Kodeks prekršen, jer je tekst, za razliku od onog iz prethodne žalbe napisan nekoliko dana kasnije. Nadežda Budimović je rekla da nema nikakvog opravdanja za to što se na pune dve novinske strane iznose detaljne informacije o iskazu dečaka koji je počinio ubistvo. To ne samo da uznemirava javnost, već može motivisati i na kopiranje zločina. Osim toga, veliko je pitanje i izvora, kakve su detalje izneli i kakve su zaključke izvukli na osnovu kratkog vremena provedenog sa počinioцем, pa je potpuno nepotrebno prenosti sve te detalja. Tekst odiše željom za senzacijom, poševši od naslova, i nikako ne doprinosi katarzi koja je potrebna celom društvu. Snežana Andrejević je istakla da interes javnosti i pravo da zna može da pretegne u odnosu na pravo na privatnost samo kada ta radnja nije zabranjena drugim zakonom. Ne znamo kakav se postupak vodi i da li se može voditi protiv počinioца, niti postoji izvor. Ali, kako je naglasila, čak i da su informacije dobili od policije, nisu smeli da objave sve ove podatke, jer kakav god da se postupak vodi, ti podaci su isključeni iz javnosti zbog zaštite maloletne dece i ovakvo kršenje Kodeksa se ne može pravdati nečijom radoznalošću da zna neke činjenice i željom tabloida da nešto učine interesantnijim. Vida Petrović Škero je naglasila da nekada i objavljivanje tačne informacije predstavlja kršenje Kodeksa. U ovom slučaju, reč je o grubom kršenju Kodeksa, dok bi socijalni radnici koji su saopštuli takve informacije mogli i krivično da odgovaraju. Novinar je morao znati da je reč o grubom prekršaju i da ovakve informacije ne smeju da budu objavljene. Dragan Đorđević se saglasio sa ovim i dodao da je ključni problem uznemiravanje javnost. Rekao je da ne može ni da zamisli kako se osećaju deca i porodice koje su prethodno videle spisak dece koju je hteo da ubije i sada čitaju njegov iskaz. Naveo je da je sam zločin toliko strašan i da je apsolutno nepotrebno, ovako rano, objavljivati detalje. Komisija je, po završetku rasprave, jednoglasno odlučila da je prekršena tačka 3 poglavlja I i tačke 4 i 5 poglavlja IV.

Po završetku rasprave o žalbama, članovi Komisije su odgovarali na pitanja prisutnih.

Sednica je završena u 15.30 sati.

Zapisnik vodila

Predsedavajuća

Gordana Novaković

Vida Petrović Škero